

Henryk Markiewicz

Badania nad literaturą polską okresu pozytywizmu (1864-1895)

Biuletyn Polonistyczny 19/4 (62), 56-66

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANKIETA KNoLP PAN NA TEMAT PERSPEKTYWICZNEGO PLANU BADAŃ POLONISTYKI LITERACKIEJ (c.d.)

BADANIA NAD LITERATURĄ POLSKĄ OKRESU POZYTYWIZMU (1864 – 1895)

Planowanie perspektywiczne w dziedzinie badań literackich liczyć się musi z faktem, że literatura jest zjawiskiem wielofunkcyjnym, a dzieło literackie, zwłaszcza wybitne - tworem interpretacyjnie niewyczerpalnym. Musi też wziąć pod uwagę szybki i wielotorowy rozwój metodologiczny literaturoznawstwa. Stąd w dyscyplinie tej uzasadnione być mogą równoległe opracowania tych samych tematów, muszą pojawiać się różnostronne "podejścia" do tych samych obiektów badawczych, a także periodyczne do nich nawroty. Każde pokolenie selekcjonuje i odczytuje na nowo dziedzictwo literackie, i w stosunku do jego doniosłych zjawisk co najmniej w odstępnie pokoleniowym pojawia się konieczność ponownych ujęć syntetycznych.

Toteż w pewnym sensie okresy historycznoliterackie chronologicznie i materiałowo zamknięte pozostaną wciąż obszarami badawczo otwartymi: nigdy nie można powiedzieć, że ukazanie się nawet najbardziej wnikliwej i wszechstronnej monografii o jakimś autorze czy dziele "załatwia" ten temat definitywnie. Z drugiej strony, można wskazać tematy, które dotąd nie doczekały się ujęcia naukowego lub występują tylko w opracowaniach dziś już przestarzałych bądź wyraźnie niezadowolających. Pamiętać przy tym należy, że spostrzegawczość i pomysłowość badawcza potrafi odkryć w dziele literackim najlepiej, zdawałoby się, zbadanym aspekty dotąd nie dostrzegane lub zrehabilitować takie, które z punktu widzenia naukowego były dotąd lekceważone.

Z takimi zastrzeżeniami przystępując do konstrukcji planu perspektywicznego w zakresie historii literatury okresu pozytywizmu, zacząć trzeba od ogólnej diagnozy sytuacji obecnej. Bezpośredni nacisk tendencji

estetyki współczesnej spowodował, że w oczach środowiska ekspertów znacznie zmniejszyła się wartość literatury pozytywistycznej. Dydaktyczne, werystyczne, socjologizujące właściwości tej literatury sprawiają ponadto, że jest ona materiałem opornym wobec narzędzi, którymi rozporządzają najnowsze techniki badawcze, interpretacja zaś utworów literackich, wbrew immanentnym regułom ich lektury, może w poszczególnych wypadkach przynosić efektowne rezultaty, ale uprawiana na szerszą skalę, prowadzi w ślepią uliczkę.

Na skutek takich przyczyn od terenu pozytywistycznego stronią na ogół zarówno badacze najbardziej twórczy i uzdolnieni, jak naśladowcy ulegający ich autorytetowi osobistemu i powiewom mody naukowej.

Toteż diagnoza sytuacji obecnej nie może nie być pesymistyczna. Opracowania o zasięgu ogólniejszym, jakimi dysponujemy, są niezbyt liczne, w znacznej części już się zestarzały albo mają charakter na wpół popularyzatorski czy eseistyczny, albo wreszcie znajdują się na niewysokim poziomie naukowym; pozytywizm stał się, niestety, ulubioną domeną konserwatywnego metodologicznego. Do zrobienia jest więc bardzo wiele, w niektórych dziedzinach prawie wszystko - znacznie łatwiej i szybciej można by wyliczyć to, co już zrobiono, niż to, co zrobić należy.

1. Sytuację w zakresie monografistyki literackiej okresu obrazuje poniższe zestawienie¹; uwzględniono w nim również prace popularyzatorskie, biografie, kalendaria bibliograficzne, ponieważ granice między nimi są płynne. Jak widać, aktualnych naukowo monografii całej twórczości doczekali się spośród najwybitniejszych pisarzy pozytywizmu tylko Sienkiewicz i Prus, choć dzieło Szweykowskiego, pochodzące sprzed lat 30, niezupełnie już odpowiada dzisiejszym wymogom. (W nawiasach kwadratowych umieszczono opracowania dziś już przestarzałe, ale liczące się pod względem naukowym.)

Białe plamy widoczne na powyższym zestawieniu wskazują dezyderaty na przyszłość: każdy z wymienionych pisarzy oczekuje na monografię naukową, większość z nich również na monografię popularną (choć w wypadku np. Junoszy czy Bałuckiego nie jest ona konieczna). Kalendarium lub szczegółowa biografia należą się Kraszewskiemu, Jeżowi, Norwidowi, Orzeszkowej (nad kalendarium pracuje E. Jankowski), Świętochowskiemu

Nazwiska autorów

Nazwiska pisarzy	monografii	monografii częściowych	zarysów popularnonaukowych	biografii (seria Ludzie Żywi)	kalendariów, bibliografii
Kraszewski	[Chmielowski]	Danek (hist.) Burkot (wsp.)	Danek		Stupkiewicz
Jęz	[Ostrowska]			Strumph-Wojtkiewicz	
Zapolska		Raszewski (dramat do 1904.)			Czachowska (kal. i bibl.)
Norwid		I. Sławińska (komedia) Wyka (poeta-"sztukmistrz")	Łapiński		Gomulicki
Lenartowicz			Nowakowski (BN)	Nowakowski	
Faleński	[Przeclawski]		Grzędzielska (BN)		
Orzeszkowa	Żmigrodzka (t. I)	[Romankówna]; Martuszevska, Barczyński (powieść tendencyjna)	Detko	Jankowski	
Prus	Szweykowski	Melkowski (estetyka)	Kulczycka-Saloni		Tokarzówna, Fita (kal.) Tyszkiewicz (bibl. do 1890)
Świętochowski		Brykańska (publicystyka) Rudzki (filozofia) Sandler (opowiadania, dramaty)			[Demby, bibl. do 1899]

Sienkiewicz	Stawar Krzyżanowski	Bujnicki (Trylogia, nowela) Ludorowski. (Trylogia) Szweykowski (Trylogia) Wilkoń (styl) i inni	Nofer	Krzyżanowski	Krzyżanowski (kal., bibl.) [Krzyżanowski]
Lam					
Sewer	Smak	Łoch (nowela)			
Junosza	Rurawski (masz.)				
Asnyk				Szypowska	[Wójcicki] bibl.
Konopnicka		Brodzka (nowela) Cieślikowski (lit. dziecięca) Dhuska (wersyfikacja)	Brodzka	Szypowska	[Czapczyński] kal.
Gomulicki					
Bałucki					
Bliziński					
Dygasieński		Dyduchowa (nowela)	Brzozowska, Jakubowski		
Witkiewicz	[Kosiński]	Nowakowska (estetyka) Kurczab (proza)			
Sygietyński		Detko (estetyka) Uryga (proza) Michno (proza)			

Dygasińskiemu, Bałuckiemu, Witkiewiczowi. Niezależnie od monografii ogólnych, na opracowania monograficzne - nowe lub w ogóle pierwsze - zasługiwałyby niektóre wybitne utwory, zwłaszcza powieściowe, okresu, jak np. "Lalka", "Faraon", "Krzyżacy", "Nad Niemnem", "Cham".

Oczywiście, do nazwisk tych 21 autorów nie ograniczają się możliwości celowej naukowo monografistyki literackiej. Przykładem - nieobecny na niej Spasowicz, który niedawno otrzymał monografię pióra J. Kulczyckiej-Saloni, ważną dla poznania życia literackiego epoki². Z tej samej racji pożyteczne okazałyby się na pewno także prace monograficzne o W. Bogusławskim, P. Chmielowskim, A. Gruszeckim, T. Jeske-Choińskim, Wł. Łozińskim, W. Przyborowskim, S. Tarnowskim czy K. Zalewskim. Wydaje się jednak, że główny wysiłek należy skierować na badanie literatury stematyzowane nie osobowo, lecz problemowo.

2. Pilną potrzebą jest przede wszystkim naukowe ujęcie poszczególnych gatunków literackich. Jeśli nie liczyć przestarzałych już prac M. Szyjkowskiego o dramacie, fragmentów książki O. Scherer-Virski o noweli oraz monografii Cz. Zgorzelskiego i I. Opackiego o balladzie - wszystko jest tu do zrobienia. A więc - morfologia, poetyka i historia powieści (o poetyce dojrzałego realizmu w powieści pisze A. Martuszczyńska), z odrębnym potraktowaniem powieści historycznej, krótkich form narracyjnych, gatunków dramatycznych, liryki, epiki i satyry wierszowanej, felietonu, form prereportażowych (listy z podróży itp.). Niezbędne jest również opracowanie historii języka artystycznego i wiersza, monograficzne ujęcie dziejów świadomości literackiej, krytyki i nauki o literaturze (istniejące prace są przestarzałe lub fragmentaryczne).

Osobnych studiów wymaga literatura o specjalnym adresie odbiorczym, a więc przeznaczona dla czytelnika ludowego i dla młodzieży. Należałoby się też zająć literaturą rozrywkową i brukową.

Opracowanie wymienionych tu tematów mogłoby się stać podstawą wyróżnienia i pogłębionej analizy prądów literackich składających się na twórczość literacką (późny romantyzm, parnasizm, realizm, naturalizm), typologicznego rozpatrzenia zbieżności i odrębności literatury polskiej w stosunku do innych literatur tego okresu, a wreszcie oświetlenia roli tradycji pozytywistycznej w polskiej kulturze literackiej.

3. Równie niezbędne są przekroje problemowo-tematyczne przez literaturę; z tego zakresu opracowano dotąd szerzej dziedzictwo literackie powstania styczniowego, a fragmentarycznie - stosunek do tradycji romantycznej i obraz Tatr w poezji; istnieje też trochę prac o motywach historycznych. Z problemów zasługujących na szczegółową interpretację można wymienić koncepcję literacką osobowości, organicystyczną i Darwinowską wizję społeczeństwa, stosunek do cywilizacji miejsko-przemysłowej, model ludowego bohatera, ujęcie tradycji niepodległościowych, emancypacji kobiet, kwestii żydowskiej itd.

4. Fragmentaryczny i rejestracyjny charakter ma większość nowszych prac o recepcji literatury obcych w Polsce (ambitnym wyjątkiem jest studium J. Kulczyckiej-Saloni o Zoli w Polsce). Pożądane byłyby tu:

a) ujęcia syntetyczne, obrazujące całokształt odbioru przekładowego i krytycznego poszczególnych literatur obcych w Polsce; b) podjęcie na nowych podstawach metodologicznych problemu oddziaływania twórczości niektórych pisarzy zagranicznych na literaturę polską - dotyczy to np. Wiktora Hugo, Musseta, Heinego, Dickensa, Augiera, Daudeta; c) syntetyczne ukazanie promieniowania zagranicznego twórczości pisarzy polskich.

5. Rozwinąć należy badania nad życiem literackim, zainicjowane książką J. Kulczyckiej-Saloni o Warszawie pozytywistycznej. Badania te powinny objąć takie problemy, jak geografia twórczości literackiej, pochodzenie, sytuacja i rola społeczna pisarza, działalność różnych instytucji życia literackiego, uwarstwienie społeczne publiczności literackiej, zróżnicowanie i zasięg obiegów czytelniczych itp. Postulować tu należy zarówno opracowania problemowe, jak kronikę faktograficzną, obejmującą poszczególne ośrodki i regiony, na podstawie materiałów zbieranych w zespołach koordynowanych przez komisję działającą w Komitecie Nauk o Literaturze Polskiej PAN. W materiałach tych, oprócz źródeł drukowanych, powinny też być wyzyskane archiwalia rękopiśmienne, również zagraniczne.

Poza dużymi ośrodkami, jak Warszawa, Kraków, Lwów, uwzględnić oczywiście należy wnikliwie życie literackie Śląska i ziem północnych.

6. Z pracami tymi sąsiadują blisko badania nad czasopiśmiennictwem społeczno-literackim epoki. W tej dziedzinie zrobiono sporo, głównie dzięki Pracowni Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego XIX i XX wieku IBL PAN; pozostało jednak wiele luk do wypełnienia. Nie uda się tego uczynić ani poprzez zbyt rozległe zakresowo, a przez to pobieżne, syn-tezy, ani poprzez monografie poszczególnych czasopism - poza kilku ty-tułami najważniejszymi, jak "Dziennik Literacki", "Przegląd Tygodniowy", "Wędrowiec", 1884-1887, czy "Głos" (krakowskie czasopisma literackie drugiej połowy XIX wieku scharakteryzował w nie drukowanej dotąd pra-cy A. Żyga). Rozwiązaniem optymalnym byłyby chyba monografie przed-stawiające rozwój prasy określonych ośrodków w niedużych przedziałach czasowych (np. "Prasa warszawska w dobie ofensywy pozytywizmu", "Prasa krakowska i lwowska w dobie walki o autonomię"). Taka tematy-zacja pozwoliłaby lepiej i bez zbędnych powtórzeń ukazać powiązania i napięcia między różnymi periodykami, dyskusje, które się w nich toczy-ły, itd.

7. W ostatnich latach ukazał się nowy podręcznik szkolny dla liceów (A. Nofer-Ładyki³) i opracowanie pozytywizmu (pióra J. Kulczyckiej-Saloni) w książce "Literatura polska od średniowiecza do pozytywizmu" przygotowanej w Instytucie Filologii Polskiej UW⁴. Pojawiły się również ważne dla historyków literatury syn-tezy zbiorowe: "Polska myśl filozo-ficzna i społeczna" (t. II, poświęcony pozytywizmowi) i "Prasa polska 1864-1918". W r. 1976 złożona została w PWN nowa synteza naukowa (H. Markiewicza), mająca przede wszystkim spełnić zadania podręcznika uniwersyteckiego. Ze względu na dostępność serii "Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu" ("Obraz literatury polskiej"), - wykład oświetla tu nie drogę twórczą poszczególnych pisarzy, lecz proces his-torycznoliteracki na jego różnych torach gatunkowych. Pożytecznym uzupełnieniem takiego podręcznika byłaby, z jednej strony - encyklope-dia literacka, z drugiej - obszernie wypisy sporządzone w układzie nie personalnym, lecz problemowo-tematycznym (na wzór wydawnictwa "Deutsche Literatur. Texte und Dokumente") i album materiałów ikono-graficznych. Do celów dydaktycznych przydatne okazałyby się również nowe antologie poezji, satyry, felietonu i wypisy obejmujące główne dys-

kusje literackie okresu (istniejące opracowania tych tematów nie zadowolają w pełni), wreszcie - wybór dotychczasowych studiów o głównych prądach ideowych i artystycznych okresu.

8. Wbrew rozpowszechnionemu mniemaniu, stan wydań zbiorowych najwybitniejszych pisarzy pozytywizmu przedstawia się wręcz katastrofalnie. Oprócz Norwida, Blizińskiego i Witkiewicza żaden z nich nie doczekał się zadowolającego wydania krytycznego. Edycja pism Prusa jest wydaniem popularnym, pozbawionym aparatu naukowego. Wydanie Sienkiewicza jest niekompletne, Orzeszkowej - nie dokończone, oba - po części niestaranne. Edycja pism Zapolskiej została przerwana. Konopnicka jest na razie dostępna tylko w wyborze. Toteż wśród dezyderatów edytorskich pomieścić należy wydanie krytyczne typu B (w terminologii K. Górskiego): pism literackich Prusa, Sienkiewicza, Orzeszkowej, Konopnickiej (w realizacji) i komedii Bałuckiego (maszynopis przygotowany do druku znajduje się w IBL PAN); typu C: Asnyka i Dygasińskiego, dokończenie edycji dramatów Zapolskiej, pełne wydanie publicystyki Orzeszkowej i reszty publicystyki Prusa, pełne wydanie korespondencji Sienkiewicza i wyboru korespondencji Witkiewicza, przyspieszenie tempa edycji listów Orzeszkowej i Konopnickiej. Specjaliści powinni nadto wypowiedzieć się na temat publikacji dalszych bloków korespondencji Kraszewskiego, a także innych archiwaliów tego okresu.

Potrzebny jest również obszerny, starannie przemyślany kilkunastotomowy wybór Kraszewskiego, zawierający przekrój przez całą jego wielogatunkową twórczość (na wzór 10-tomowego wyboru w Bibliotece Najcenniejszych Utworów Literatury Europejskiej), podobne wydanie Jeża (nb. teksty powojennych wznowień jego powieści są skrócone i zniekształcone) i Świętochowskiego. Z innych pisarzy na obszerniejsze wybory zasługivaliby Klemens Junosza i Wiktor Gomulicki-poeta. Warto by też może wznović wyczerpaną prozę Lama i Sygietyńskiego. Drugo- i trzeciorzędna produkcja literacka tego okresu jest nieraz tak zaczytana, że wielu książek brak nawet w najlepiej zaopatrzonych bibliotekach (np. "Marzyciele" Rogosza albo "Ponad siły" Sewera). (Byłoby oczywiście luksusem namawiać do przedruku tych utworów, które potrzebne są kilkunastu specjalistom, ale nie mogą liczyć - i po większej części nie za-

sługują - na szersze rozpowszechnienie czytelnicze.) Większe natomiast biblioteki uczelniane i biblioteka IBL powinny przeprowadzić planową akcję uzupełniania swych zbiorów przez mikrofilmowanie, a może nawet sporządzenie odbitek kserograficznych brakujących pozycji. Niezależnie od tego należałoby zadbać o wznowienie niektórych wartościowych utworów pomijanych dotąd z niezrozumiałych względów przez wydawców, jak np. "Szkice" Szymańskiego.

Z zakresu krytyki literackiej postulować należy wydanie prac Tarnowskiego (w druku) i Konopnickiej; użyteczne byłyby również wybory studiów Kraszewskiego, Spasowicza i Kotarbińskiego⁵.

9. "Nowy Korbut" stanowi ogromny krok naprzód w bibliograficznym opracowaniu literatury pozytywistycznej - każdy jej badacz znajduje się dziś w sytuacji nieporównanie lepszej od swoich poprzedników. Trzeba jednak otwarcie powiedzieć, że i w hasłach "Nowego Korbuta", z jednej strony - sporo jest błahych i zbędnych wzmianek dziennikarskich, z drugiej - zdarzają się niekiedy rażące opuszczenia. Toteż niezbędna jest praca nad uzupełnieniem retrospektywnym i bieżącym tego wydawnictwa; suplementy powinny ukazywać się w odstępach pięcioletnich. Równocześnie usprawnić należy dotychczasowe formy bieżącej informacji bibliograficznej: przyspieszyć terminy ukazywania się "Polskiej bibliografii literackiej" i "Rocznika Literackiego", uporządkować tematycznie i rozszerzyć noty informacyjne w "Biuletynie Polonistycznym".

Niezależnie od tego potrzebne są następujące wydawnictwa bibliograficzne:

- 1) monografie bibliograficzne Orzeszkowej, Prusa, Konopnickiej, Świętochowskiego; rozszerzenie tomu "Nowego Korbuta" poświęconego Kraszewskiemu; uzupełnione wydanie monografii bibliograficznej Sienkiewicza; 2) bibliografia historii literatury polskiej w układzie problemowo-tematycznym; 3) bibliografia recepcji przekładowej i krytycznoliterackiej pisarzy obcych w Polsce - wykonanie jej odciążałoby badaczy kontaktów literackich od pracy zbierackiej, wykonywanej przez nich z ogromnym nakładem czasu, a mimo to - nieuchronnie wyrywkowej (bibliografię tego tematu, ograniczoną niestety do prasy warszawskiej zapowiada M. Kabata); 4) bibliografia recepcji przekładowej i krytycznoliterackiej pi-

sarzy polskich zagranicą; 5) bibliografia motywów i wątków literackich; 6) "Mały Korbut" - informator do użytku studentów i niespecjalistów, zawierający z bibliografii przedmiotowej tylko pozycje użyteczne przy prowadzeniu dalszych studiów (oczywiście, zakres tematyczny poz. 2-6 powinien objąć całość literatury polskiej, nie tylko literaturę okresu pozytywizmu).

10. O potrzebach w zakresie podręczników uniwersyteckich i pomocy naukowych była już częściowo mowa w punktach poprzednich. Tu należałoby dodać postulaty szerszego wprowadzenia wybitnych powieści (bez względu na ich rozmiary) do serii Biblioteka Narodowa oraz planowego kontynuowania serii "Z żaczkami", zawierającej monografie materiałowe arcydzieł literatury polskiej. Rzecz jasna, wszyscy wybitniejsi pisarze winni znaleźć się w seriach: Ludzie Żywi, Profile, Biblioteka "Polonistyki", Małe Portrety Literackie.

11. Dotychczasowe doświadczenia pouczają, że prace przekładowe z historii literatury nie mogą liczyć na szerszy krąg odbiorców (nie rozszedł się dotąd nawet nakład książki tak rewelacyjnej, jak "Mimesis" Auerbacha); toteż w zaleceniach przekładowych trzeba być ostrożnym. Przydatne na pewno byłyby tłumaczenia popularnonaukowych monografii wielkich pisarzy realizmu (Balzac, Flaubert, Dickens, Tołstoj, Ibsen), monografii Lukácsa "Der historische Roman" oraz sporządzenie dwóch antologii: dokumentów programowych realizmu i naturalizmu zagranicą oraz współczesnych prac teoretycznych na te tematy.

12. Do wykonania tych wszystkich zadań, a nawet do usunięcia tylko najbardziej rażących zaniedbań, potrzebne są siły znacznie liczniejsze niż te, które dziś pracują na polu badań nad pozytywizmem. W sytuacji, gdy w środowisku polonistycznym tradycja pozytywistyczna odczuwana jest jako mało atrakcyjna i niemodna, konieczne są pewne działania interwencyjne, ożywiające tę dziedzinę badawczą, mianowicie: 1) konferencje naukowe poświęcone pisarzom i problemom tego okresu; 2) uruchomienie odpowiedniej serii wydawniczej (na wzór studiów staropolskich i oświeceniowych); 3) utworzenie Pracowni Pozytywistycznej w Instytucie Badań Literackich PAN; 4) otwarcie w In-

stytucie Badań Literackich PAN lub w Instytucie Filologii Polskiej UW studiów doktoranckich kształcących badaczy wyspecjalizowanych w tym kierunku.

¹ Zob. tablica na s. 58-59.

² J. Kulczycka-Saloni, Włodzimierz Spasowicz. Zarys monograficzny, Wrocław 1975.

³ A. Nofer-Ładyka, Literatura polska okresu pozytywizmu. Podręcznik dla klasy 2 liceów ogólnokształcących, techników i liceów zawodowych, Warszawa 1976.

⁴ Literatura polska od średniowiecza do pozytywizmu. Red. J.Z. Jakubowski, Warszawa 1974.

⁵ Wybór pism krytycznoliterackich A. Świętochowskiego ukazał się w r. 1973 (A. Świętochowski, Wybór pism krytycznoliterackich. Wybór S. Sandler. Wstęp i przypisy M. Brykalska, Warszawa 1973). W rok później ukazała się praca: M. Brykalska, Aleksander Świętochowski - redaktor "Prawdy", Wrocław 1974.

Prof. dr Henryk Markiewicz

BADANIA NAD LITERATURĄ OKRESU MŁODEJ POLSKI

Literatura okresu Młodej Polski stanowi obecnie przedmiot żywego zainteresowania. Sytuacja jest tu korzystna między innymi z tego względu, że w badaniach nad Młodą Polską uczestniczą przedstawiciele wszystkich pokoleń polonistycznych. Następują przesunięcia w podejmowanej problematyce, w stosowanych metodach, w innym doborze pisarzy stanowiących przedmiot fascynacji, ale ciągłość badawcza jest zachowana w stopniu rzadko spotykanym.

Rezultat takiej sytuacji jest łatwo dostrzegalny: zwłaszcza w ostatnich kilkunastu latach ukazało się wiele pozycji - i to ważkich - dotyczących epoki Młodej Polski. Sporo jest jednak jeszcze do zrobienia.

Przede wszystkim, żeby badania nad Młodą Polską mogły sprawnie funkcjonować, należy im stworzyć odpowiednią podstawę - w postaci edycji dzieł młodopolskich pisarzy. Braki tu istniejące są bowiem ogromne i wręcz kompromitujące: dotychczas nie ma pism zebranych tak wy-